

Prof. Dr. İsmail Cerrahoğlu: ‘Bir İlmî Kiřilik Portresi’

Celal Kırca *

Professor Dr. İsmail Cerrahoğlu: ‘A Scientific Personality Portrait’

Anahtar Kelimeler: Tefsir, İsmail Cerrahoğlu, Kur’ân, Tefsir Tarihi, Cerrahoğlu.

Keywords: Tafsir, İsmail Cerrahoğlu, Quran, History of Tafsir, Cerrahoğlu.

Prof. Dr. İsmail Cerrahoğlu ile ilk tanışmam 1977 yılı Haziran ayında oldu. Kendisi Erzurum İslâmî İlimler Fakültesi Dekanı idi. Ben ise Kayseri Yüksek İslâm Enstitüsüne tayin edilmiş henüz çiçeği burnunda bir tefsir asistanıydım. Asistan olmuştum ama ne yapacağımı, nasıl bir çalışma yapacağımı bilmiyordum. Enstitüde bana yardım edecek, doktorasını yapmış bir tefsir akademisyeni yoktu. Tek doktoralı akademisyen İslam Tarihi hocasıydı. Onun da tefsirle bir ilişkisi yoktu. Benimle birlikte Enstitüye M. Zeki Duman da tefsir asistanı olarak atanmıştı. İkimiz de aynı zamanda göreve başlamıştık. O da benim gibi akademik yardıma muhtaçtı. Vakit geçirmeden hemen Erzurum’a gitmeye ve Prof. Dr. İsmail Cerrahoğlu’ndan bilimsel yardım almaya karar verdik. Erzurum’a varınca doğrudan üniversiteye gittik. Fakülteye vardık ve İsmail Hoca ile görüşmek için randevu aldık. Görüşme öncesi çok endişeliydik. Acaba bizi nasıl karşılayacaktı? Bize yardım edecek miydi, etmeyecek miydi? Bilemiyorduk. Endişemiz bundandı.

Dekanlık makamına girdiğimizde İsmail Hoca’nın bizi mütebessim bir çehre ile karşılayıp, tatlı bir üslupla “Hoş geldiniz” dediğini görünce endişemizin yersiz olduğunu anlamıştık. Kendimizi tanıttık ve Kayseri Yüksek İslam Enstitüsü hakkında ayrıntılı bilgi verdik. Onun da 1968-1970 yılları arasında burada görev yaptığını ve tefsir derslerine girdiğini bu vesile ile öğrenmiştik. Daha sonra kendisine ziyaret amacımızı anlattık ve yardımını talep ettik. Bize istediğimiz bilgileri, hatta daha fazlasını verdi. Ne yapmamız ve nasıl çalışmamız gerektiğini uzun uzadıya anlattı. Huzurundan sevinçle ve büyük bir mutlulukla ayrıldık. Bu duygularla da Kayseri’ye döndük.

* Prof. Dr., Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Ana Bilim Dalı Emekli Öğretim Üyesi.
ckirca28@hotmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4668-2743>

ATIF: Kırca, Celal. “Prof. Dr. İsmail Cerrahoğlu: “Bir İlmî Kiřilik Portresi”. Tefsir Araştırmaları Dergisi 3 / 1 (Nisan 2019): 213-221.

Gönderim Tarihi: 15 Nisan 2019 Kabul Tarihi: 24 Nisan 2019. Yayın Tarihi: 30 Nisan 2019.

Kayseri'ye gelince enstitü idaresinin resmi bir yazısını tebellüğ ettim. Bu yazıda hem öğretim üyeliği tezi hazırlamam hem de tefsir derslerine girmem isteniyordu. Aynı yazı Zeki Duman Bey'e de gelmişti. Bu yazıda her ikimizin de asistan olarak Ahmet Coşkun Bey'e bağlandığı yazıyordu. Ahmet Bey bizim tez danışmanlığımızı yapacaktı. Enstitüdeki asistanlığın statüsü üniversitedeki asistanlık gibi değildi. Sadece bir isim benzerliği vardı. Doktorası yoktu. Sadece bir tez hazırlanır, jüriye sunulur, başarılı görülürse adayın herkese açık bir ders vermesi istenir, sonra da aday enstitüye öğretim üyesi olarak atanırdı.

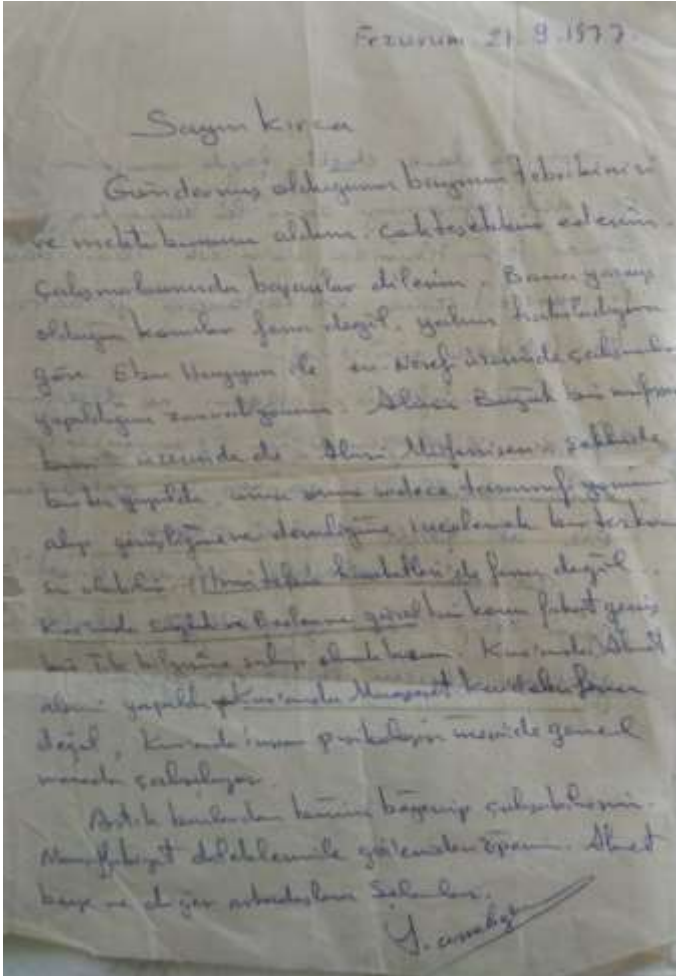
Bu yazıyı aldıktan sonra Zeki Bey'le oturup neler yapabileceğimizi ve ne yapmamız gerektiğini günlerce müzakere ettik ve tartıştık. Derse girme ve okutma konusunda bir sıkıntımız yoktu. Zira Ahmet Bey gerekli desteği bize sağlıyordu ama tez konusunda ciddi sorunlarımız vardı. Bir kere o zamana değin bir tefsiri baştan sona kadar okumamıştık. Bir tefsir kitabı okumamış kişiden tefsir akademisyeni olamazdı. Bu nedenle mutlaka bir tefsir okumamız gerektiği kanaatine vardık ve Elmalılı'nın *Hak Dini Kur'an Dil'i*'ni okumaya başladık.

Bir sonraki etapta, hazırlayacağımız öğretim üyeliği tezinin, doktora tezi kalitesinde olması ve o şartları taşıması gerektiğini düşündük ve yazacağımız tezde doktora tez kurallarını uygulamayı amaçladık. Bunun

için de tez konusunu belirlemede titiz davranmaya çalıştık. Sececeğimiz tez konusunun daha önce çalışılmamış olmasına dikkat ettik. Yurt içi ve yurt dışı yapılmış doktora tezlerini inceledik. Her aklımıza gelen konuyu bir yere kaydettik. Yazdığımız konular yüze yaklaşınca konu aramayı bıraktık ve bu konular içinden eleme yöntemiyle konu sayısını asgari düzeyde tutmaya çalıştık. Eleme sonucu konu sayısı otuza inince, ben Prof. Dr. İsmail Cerrahoğlu'na içinde tespit ettiğimiz konuların da yer aldığı ayrıntılı bir mektup yazdım ve kendisinden hangi konunun veya konuların tez konusu olabileceğini sordum. Hocamız cevaben gönderdiği mektupta şunları yazmıştı:

Erzurum 21.09.1977

"Sayın Kırca

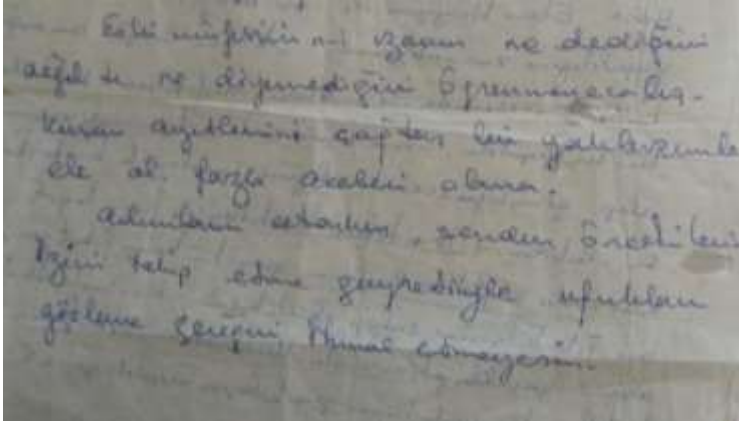

Göndermiş olduğunuz bayram tebrikinizi ve mektubunuzu aldım. Çok teşekkür ederim. Çalışmalarınızda başarılar dilerim. Bana yazmış olduğunuz konular fena değil, yalnız hatırladığıma göre Ebu Hayyan ile en-Nesefî üzerinde çalışmalar yapıldığını zannediyorum. Alusi Müfessiren.. şeklinde bir tez yapıldı ama onun sadece tasavvufî yönünü alıp genişliğine ve derinliğine incelemek bir tez konusu olabilir. İlmî Tefsir Hareketi de fena değil, Kur’an’da sağlık ve Beslenme güzel bir konu, fakat geniş bir tıp bilgisine sahip olmak lazım. Kur’an’da Abiret Alemleri yapıldı.

Kur’an’da Muaşeret Kuralları fena değil. Kur’an’da İnsan Psikolojisi üzerinde genel manada çalışılıyor. Artık bunlardan birini beğenip çalışabilirsin. Muvaffakiyet dilekelerimle gözlerimden öperim. Ahmet Bey’e ve diğer arkadaşlara selamlar.

İsmail Cerrahoğlu”

İsmail Cerrahoğlu, bana yazdığı bu mektubun arkasına ayrıca bir not düşmüştü. Bu notunda benim tefsirden daha çok idari işlere karşı istidatlı olduğumu gördüğünü yazmıştı. Öyle sanıyorum ki Erzurum ziyareti sırasında daha önceden görev yaptığım Gölköy İmam-Hatip Lisesi’nin açılışı ile ilgili anlattıklarım hocaya böyle bir intiba vermeme sebep olmuştu. Çünkü daha önceden ne ben hocayı tanırdım, ne de hoca beni. İlk defa Erzurum’da tanışmıştık. İlk görüşmede böyle bir kanaate varması benim için dikkat çeken bir bakış açısı olmuştu. Ayrıca notuna şunu da ilave etmişti:

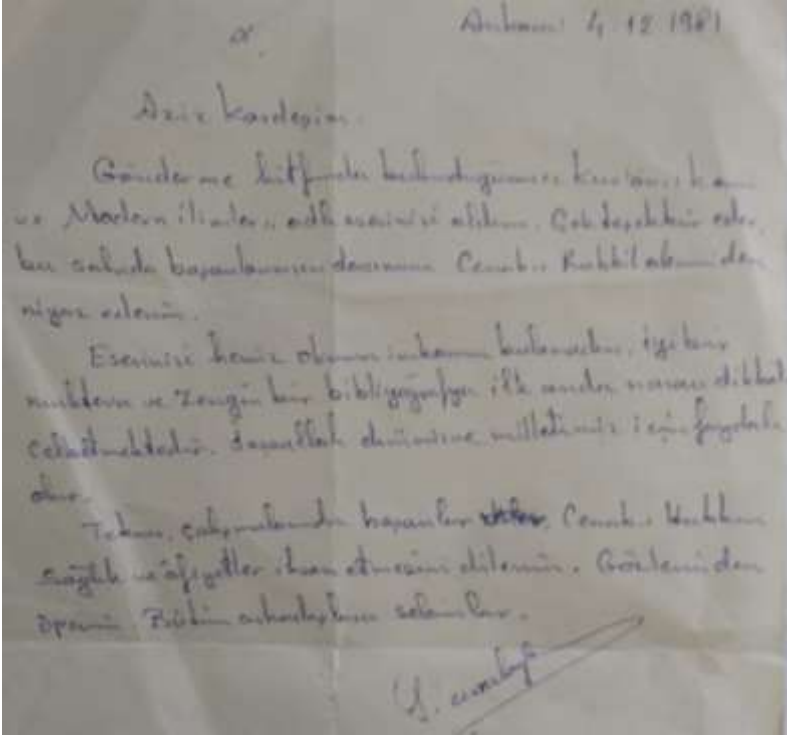

“Eski müfessir-i izamın ne dediğini değil de, ne diyemediğini öğrenmeye çalış. Kur’an âyetlerini çağdaş bir yaklaşımla ele al, fazla aceleci olma. Adımlarını atarken senden öncekilerin izini takip etme gayretiyle ufukları gözleme gereğini ihmal etmeyesin.”

Hiç şüphesiz İsmail Cerrahoğlu’nun bu tavsiyeleri, akademik hayatımda benim için bir rehber oldu. Gerçekten de eski müfessirlerin ne dediklerini ve ne demek istediklerini anlama gayreti içinde oldum ve onların diyemediklerini de anlamaya çalıştım.

İsmail Cerrahoğlu’nun mektubunda yazdıklarını Zeki Bey’le müzakere ettik. Neticede iki konu üzende mutabık kaldık. Bunlardan biri “İlmî Tefsir Hareketi” diğeri ise “Kur’an’da Muaşeret Kuralları” idi. “İlmî Tefsir Hareketi”ne her ikimiz de talip olmuştuk. Bunun üzerine kura çekmeye karar verdik. Çekilen kura ben kazanmıştım. Böylece “İlmî Tefsir Hareketi” konusunu ben, “Kur’an’da Muaşeret Kuralları”

konusunu da Zeki Bey çalışacaktı.¹ Uzun ve yorucu çalışmalardan sonra tezimi bitirdim ve yayımlanması için Marifet Yayınevi’yle anlaştım. Ancak yayıncı tarafından tezin adı değiştirilerek “Kur’an-ı Kerim ve Modern İlimler” şeklinde neşredildi. Tez kitap olarak basılıp bana gelince ilk olarak jüri üyelerine verdim ve imzalı bir nüshasını da İsmail Cerrahoğlu Hocama gönderdim. İsmail Hocam, kitabı alınca bana gönderdiği mektupta şunları yazıyordu:

“Ankara 4.12.1981

Aziz Kardeşim,

Gönderme lütfunda bulunduğunuz “Kur’an-ı Kerim ve Modern İlimler” adlı eserinizi aldım. Çok teşekkür eder, bu sabadaki başarılarınızın devamını Cenab-ı Rabbil aleminde niyaz ederim.

Eserinizi henüz okuma imkanı bulamadım. İyi bir muhteva ve zengin bir bibliyografya ilk anda nazar-ı dikkati celbetmektedir. İnşallah dinimiz ve milletimiz için faydalı olur.

Tekrar çalışmalarında başarılar diler, Cenab-ı Haktan sağlık ve afiyetler ihsan etme-

sini dilerim. Gözlerinden öperim. Bütün arkadaşlara selamlar.”

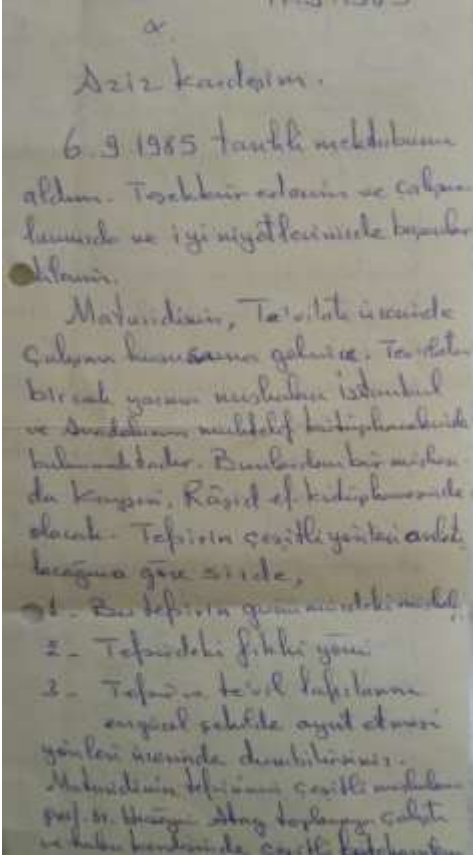
1980’li yıllarda cep telefonu yoktu. PTT’den veya şayet varsa ev telefonu ile konuşmalar yapılıyordu. PTT’den telefon etmek ise zamana ve merasime tabi idi. Önce telefon edeceğin numarayı ilgili memura yazdıracaksın. Numarayı yazdırırken bir de “normal”, “acele” yahut “yıldırım” kaydını koyduracaksın. Sonra da beklemeye başlayacaksın. Artık ne zaman sıran gelirse o zaman konuşacaksın. Ben buna katlanmak istemez, mektup yazmayı tercih ederdim. Bu nedenle de İsmail Cerrahoğlu Hocama zaman zaman mektup yazar, görüş ve düşüncelerine müracaat ederdim. Bir defasında ona bir mektup yazmış ve içine bir de pul koymuştum. Mektubu postaya atmadan önce Ankara İlahiyat Fakültesi mezunu bir arkadaşşıma o mektupla ilgili bilgi vermiş ve içine de pul koyduğumu söylemiştim. O arkadaşım da bana, “Hemen o pulu içinden al. Hoca’ya senin gibi biri, içinde pul olan bir mektup göndermiş, hoca da buna çok kızmış ve ‘Mektup bir

¹ Celal Kırca, *Bir Nesle Mensubiyetin Hikayesi*, İstanbul, 2018, s. 270-271.

selâmdır. Benim de selâma cevap vermem gerekir. Selâma karşılık vermek için para istenmez. Devlet bana mektup parasını veriyor.” dediğini nakletmişti. Hemen mektubun zarfını açmış içinden pulu almış, mektubu öyle göndermiştim. İsmail Hoca ile yaptığım mektuplaşmalardan sadece bilgi elde etmemiş, aynı zamanda insana nasıl davranılacağını ve nasıl değer verileceğini de öğrenmiştim. Zira gönderdiğim hiçbir mektubumu karşılıksız bırakmamış, mutlaka her mektubuma nazik bir üslupla cevap vermişti. Günümüzde telefonlara cevap vermeyen, gönderdiğim kitaplar için teşekkür etmeyen akademisyenlerin varlığına şahit oldukça, İsmail Hocamızın insanî tavrını daha iyi anlıyor ve takdirle yad ediyorum. Bu yönüyle de o, benim için bir rehber oldu.

İsmail Hoca ilgili bu anı, benim sosyal ilişkilerimde adeta bir ana ilke oldu. Bu nedenle kim beni aramışsa mutlaka karşılığını vermek isterdim. Hatta bayramlarda mesaj atan herkese, telefon ederek karşılık vermeye çalışırdım. Telefon ettiğim kimselere de, aşinalığıma göre ya “Mesaj atmışsın, teşekkür ederim, ben mesaj yerine sesini duymak istedim.” der; ya da “Peygamberimiz, ‘Vermeyene ver, gitmeyene git’. diyor, ben de bu sünneti yaşatmak için telefon etmeyene telefon ediyorum.” demek suretiyle onlara bir mesaj vermek isterdim. Kimi arkadaşlarımın, “Mesaj alınmıştır” diyerek gereğini yaptığını, kimilerinin ise umurunda olmadığını görmüştüm. İnsanî tavırların gittikçe azaldığı çağımızda, nadirattan da olsa insanî tavırları görmek insana mutluluk veriyor.

İsmail Hoca'ya bir mektup yazmış, İmam Maturidî üzerinde bir çalışma yapmak istediğimi arz etmiş, bu konuda ne düşündüğünü sormuş ve desteğini talep etmişim. O da bana cevap vermiş ve gönderdiği mektupta şunları yazmıştı:

"11.9.1985

Aziz kardeşim,

6.9.1985 tarihli mektubunu aldım. Teşekkür ederim ve çalışmalarınızda ve iyi niyetlerinizde başarılar dilerim.

Maturidî'nin Te'vilat'ı üzerinde çalışma hususuna gelince: Te'vilât'ın birçok yazma nüshaları İstanbul ve Anadolu'nun muhtelif kütüphanelerinde bulunmaktadır. Bunlardan bir nüshası da Kayseri Râşid Efendi Kütüphanesinde olacak. Tefsirin çeşitli yönleri anlatılacağına göre siz de,

1. Bu tefsirin günümüzdeki nüshaları,
 2. Tefsirdeki fıkhi yönü,
 3. Tefsir ve te'vil lafızlarını en güzel şekilde ayırt etmesi
- yönleri üzerinde durabilirsiniz.

Maturidî'nin tefsirinin çeşitli nüshalarını Prof. Dr. Hüseyin Atay toplamaya çalıştı ve halen kendisinde çeşitli fotokopileri bulunduğunu zannediyorum.

Onunla temasa geçersen iyi olur. Onun bir asistanı Maturidî'nin kelami yönü üzerinde tez hazırlamaktadır. Maturidî'nin tefsirini Mısır'da basmak istemişler, yalnızca 1 cilt basabilmişler. İlk ciltte Maturidî'nin hayatı ve tefsirinin önemi hakkında bilgiler vardı. Ben bu cildi Erzurum Atatürk Üniversitesi Kütüphanesinde görmüştüm. Ondan istifade edilebilir. Ben şahsen bu zata üzerinde fazla durmuş değilim. Vaktiyle doktoramı hazırlarken te'vil ve tefsir kelimelerinin tefriki için ona müracaat etmişim. Ayrıca Fakültemizde Merhum Ankara Müftüsü Ragıp İmamoğlu'nun, bu tefsir üzerinde yaptığı bir tez mevcuttur. Bu konuda karar artık size aittir.

Selam eder, başarı dilekleriyle gözlerinden öperim. Arkadaşlara selamlar."

İsmail Hocanın verdiği bu bilgi üzerine ben de, Te'vilat'ı'l-Kur'an'ın Kayseri Râşid Efendi Kütüphanesi No: 47'de kayıtlı elyazması nüshasından istifade ederek "İmam Maturidî'ye Göre Tefsir ve Te'vil Kavramları" konusunu ele alan bir çalışma yaptım. Bu çalışmam, daha sonra Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi'nde 1989 yılında yayımlanma imkânı buldu.

Hocamız ile ilgili bir hatıramı da şöyle nakledeyim:

Ankara İlahiyat Fakültesinde tefsir ile ilgili sorunların görüşüleceği bir toplantı yapılmıştı. Toplantıya İsmail Cerrahoğlu, Sakıp Yıldız, Salih Akdemir, M. Zeki Duman ve adlarını şu anda hatırlayamadığım bazı meslektaşlarım katılmıştı. Ben de bu toplantıya katılanlar arasındaydım. Toplantıyı İsmail Cerrahoğlu Hocamız yönetiyordu. Birçok tefsir sorunu görüşülüp müzakere edildikten sonra Salih Akdemir, “*el-İtkan*” adlı eserin Türkçeye çevirisi dolayısıyla Sakıp Bey’e çok ağır eleştirilerde bulundu. Sakıp Bey de bu eleştirilere uygun cevaplar vermeye çalıştı ise de Salih Bey verilen cevaplardan tatmin olmamış, Sakıp Bey’e yüklendikçe yüklenmişti. Bu eleştiriler karşısında Sakıp Bey de “Artık yeter” diyecek hale gelmişti.

Salih Bey, sanırım bunun farkına varmış olacak ki bu defa da Tefsir Usûlü’ndeki “Gayr-i İlahi Vahiy” isimlendirilmesinden dolayı İsmail Bey’i tenkit etmeye başladı. Salih Bey’in bu eleştirileri Sakıp Bey’e yaptığı eleştiriler kadar sert olmasa da yine de saygı sınırlarını zorlayan ağır eleştirilerdi. İsmail Cerrahoğlu Hocamız, Salih Bey’in bu sert eleştirilerini gayet sakin ve güler bir yüzle dinlemiş, ardından yumuşak bir ses tonu ile “*Salih’ciğim, eleştirilerinde haklı olsan da, bu kadar sert olma, ben imkanlarım ölçüsünde ve o günkü şartlarda ancak bu kadarını yapabildim, sen de bundan daha iyisini yap ve bir kitap yazarak bize de örnek ol.*” diyerek cevap vermişti. İsmail Hoca’nın kendisine yapılan bu sert eleştirilere karşı nezaketi, konuşma üslubu ve ses tonundaki yumuşaklık, hayranlık uyandıracak bir nitelikteydi. Ben o toplantıda kendi hesabıma çok şey öğrendim. Eleştirinin ne olduğunu ve nasıl yapılması gerektiğini, doğru eleştiri ile yanlış eleştiri arasındaki farkın ne olduğunu ve yapılan eleştirilere nasıl cevap verildiğini veya verilmesi gerektiğini bu toplantı vesilesiyle daha iyi kavramıştım. İsmail Hocamız, gösterdiği yumuşak tavır, verdiği ılımlı ve nazik cevaplarla bir ilim adamında olması gereken ilmî kişiliğin mahiyetini de bu vesile ile bize göstermişti.

Yine bir keresinde İsmail Cerrahoğlu Hoca’yı bir yüksek lisans tezi için jüri üyesi olarak Kayseri’ye davet etmiştik. O, jüri üyesi olarak gelmişti ama tez savunmasında öğrenciden daha çok biz onun bilgi ve tecrübelerinden yararlanmıştık. Yaz mevsimi olduğu için onu üniversitemizin Talas Sosyal Tesislerinde ağırladık. Burası yazın tadına doyum olmayan bir mekandır. İnsan burada ıhlamur kokusu ve kuş sesleri içinde keyifli bir gün geçirmenin hazzını ve huzurunu yaşar. İsmail Hocamıza da iki gün bu keyfi yaşatmak istemiştik. İlk gün tez savunması yapılmıştı. İkinci gün onu Erciyes üzerinden Kapadokya’ya götürecektik ve gezdirecektik. Gezi planımız böyleydi. M. Zeki Bey ve ben sabahleyin erkenden İsmail Hocamızı Talas Sosyal Tesislerinden aldık ve Erciyes Dağı’nın eteklerinde bulunan Tekir Yaylası’na götürdük. Sabah kahvaltısını piknik havası içinde burada yaptık. Kahvaltı malzemelerini ve araçlarını arabamıza almıştık. Çayı demledikten sonra kahvaltımızı sohbet ederek yaptık. Sonra Develi üzerinden Kapadokya’ya gittik ve oraları gezdirdik. Dönüşümüz ise İncesu üzerinden olmuştu.

Bu seyahat bizim için çok faydalı oldu. Zira İsmail Hoca'mızın bilgi birikiminden ve tecrübelerinden ziyadesiyle yararlandık. Sabahtan akşama kadar birlikte olduğumuz süre içinde kafamıza takılan her soruyu sorma ve müzakere etme imkânı bulmuştuk. Her şeyden önce bir bilim adamı nasıl olur, onun şahsında bunu görmüştük. Bilgi birikimi, mütevazılığı, kibarlığı, nezaketi ve hoş sohbeti ile bizi meftun etmiş hatta adeta büyülemişti. Zira o zamana kadar, bir bilim adamıyla samimi bir ortam içinde böylesine uzun bir zaman geçirmemiştik. Daha önceleri az da olsa egoları yüksek bazı hocalarla görüşüp konuşmuş, bilgisinden ve düşüncelerinden yararlanmak istemiştik. Onların tavırlarıyla İsmail Hocamızın tavırlarını mukayese ettiğimde İsmail Hoca, adeta bir tevazu abidesi gibiydi.

İsmail Hoca'nın ilmî kişiliğinden etkilendiğim bir diğer yönü de, bir doçentlik imtihanında adaya söylediği şu sözler oldu: *"Evladım, bu konuda yazılmış altı kitap var. Sen yedincisini yazmışsın. Bu altı kitaptan farklı olarak, sen ne yazdın? Hangi fikir ve düşünceleri ürettin? Senin bu kitabında benim bilmediğim ne var? Onu bana söyle!"* Bu sözleriyle İsmail Hoca, bir ilmî çalışmanın nasıl yapılması gerektiği konusunda hem adaya yol göstermiş hem de jüri üyelerine bir mesaj vererek siz de böyle davranın demek istemişti. Zira jüri üyelerinden biri, adayın o çalışmasını övmüş ve takdir etmişti. İsmail Hoca bu ifadesiyle hem o adaya çalışmasının nitelik açısından yetersiz olduğunu söylüyor, hem de o jüri üyesine övdüğün bu kitapta yeni bir şey yok, sadece bilinenlerin aktarımından ibaret, böyle bir kitap nasıl övülebilir, demek istiyordu. O'nun bu sözünden ve tavrından çok etkilenmiştim. "İlim adamı işte böyle olur. Her yerde ve her ortamda bilgisiyle, tavrıyla, konuşma üslubu ile etrafına ışık saçar, onlara yol gösterir ve örnek olur. Hepimize de bunda bir mesaj var." diye de bir düşünceye sahip olmuştum.

İsmail Hocamızın, yine bir doçentlik imtihanında adayın çalışması ile iliği yaptığı şu teşbih de dikkatimi çekmişti:

"Bak evladım, sanat eseri bir sandığın olabilmesi için, önce ağacın ormandan kesilmesi, sonra da sırasıyla atölyede biçilmesi, tahta haline getirilmesi, yapılacak sandığın ölçülerine göre o tahtaların tekrar biçilmesi, rendelenmesi, birleştirilmesi, oymalarının yapılması, zımparalanması ve nihayetinde de boyanması gerekmektedir. Bir bilimsel eser de bundan farklı değildir. Ona da en az bir marangozun sandığa verdiği emek kadar, hatta ondan daha fazla emek vermek gerekir ki kaliteli bir çalışma olabilsin. Yoksa yapılan çalışma, eskiden valiz yerine kullanılan rendelenmemiş, zımparalanmamış ve boyanmamış tahta bavullara benzer. Yapılan çalışmalar, sanat eseri olan sandığa benzemeli, yoksa sıradan tahta bavula değil."

İsmail Hoca'nın bu sözlerini hiç unutmadım. Zira o sözler, zihnimde hep takılı kaldı. Bu nedenle de katıldığım ilmî toplantılarda ve özel ilmî sohbetlerimde bir vesile ile O'nun bu sözünü nakletmeyi kendime bir görev addettim. Bununla genç akademisyenlerin dikkatini bu konuya çekerek sözünü ettiğim o adayın

durumuna düşmelerini önlemeyi, fikir ve düşünce üretmelerine katkı sağlamayı arzu etmiştim. Şayet bu sağlanabilirse ilahiyat fakültelerindeki tefsir ile ilgili akademik çalışmaların kalitesinde bir iyileşmenin ve gelişmenin olabileceğini umuyordum. Sanıyorum ki İsmail Hoca'nın da asıl gayesi buydu. Ben de O'nun bu gayesine hizmet eden bir bilim adamı olmayı tercih etmiştim.